

איך לנטוע יערות יפים יותר

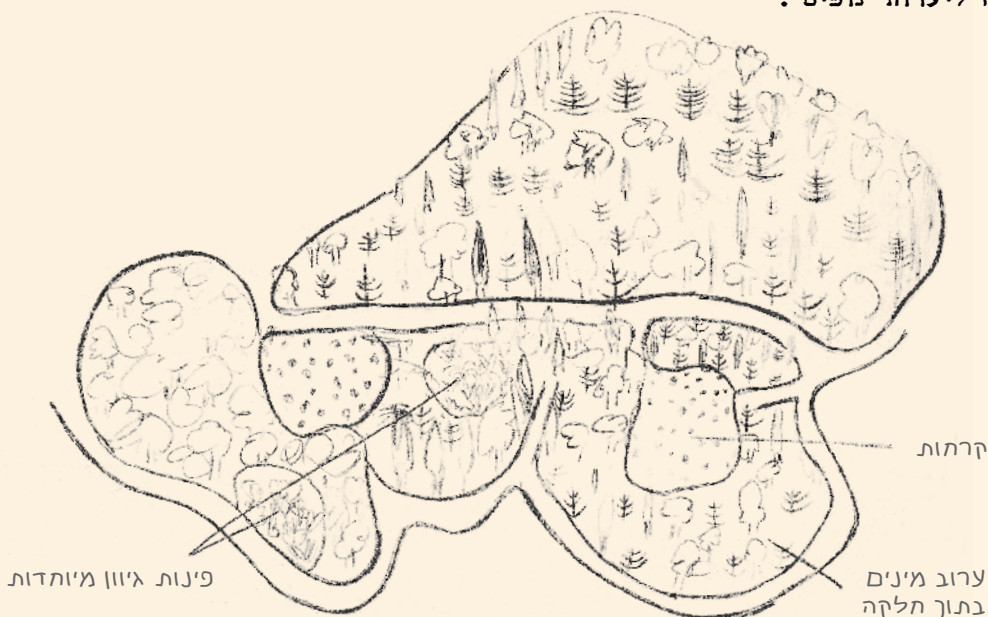
מתוך "יערוך", גיליון 6, ספטמבר 1977, מאת
אילן בן-יוסף, ראש מחלקת תכנון של אגף הייעור, דאז

רוב הנטיעות החדשות של אגף היעור מיועדות, בראש ובראשונה, ליצירת נופים יפים ומושכים. האוכלוסייה שלנו יוצאת בשעות הפנאי לשטחים פתוחים: חוף הים, שמורות טבע, פארקים לאומיים וכמובן הרבה מאוד ליערות. הנופשים מחפשים מרחב להתפרק בו, צבעי ירוק וכחול לרענן את הנפש, צל לחסות מפני השמש, מים ונושאי עניין אחרים, כדי לאפשר לעצמם פעילויות חווייתיות. עד כאן, אלה דברים שהטבע מספק, אך כדי למלא את הדרישות של ציבור הנופשים, יש להוסיף לנוף הטבעי סידורי גישה, שירותים, מתקנים וכמובן חשובות גם הצידינות המלאות כל טוב, חפיסות הקלפים וכו'.

יש הטוענים, שמספיק להעניק לציבור הנופשים יער מפותח עם צל מלא, גישה, חנייה ושירותים מינימאליים, "הרי הם ממילא לא שמים לב לסוף העצים".

זו הערכה לא נכונה של המבקר ביער, משום שהוא כן מחפש את החוויה שהטבע נותן, אחרת לא היה מטריח את עצמו עשרות קילומטרים מהבית. והחוויה הזו איננה רק צל, שכך צל ניתן להשיג גם בסככת רשת. בין חוויות הטבע שניתן לחוש בארצנו יש כמובן רמות שונות: החוויה של יער, ממין אחד, בגיל אחד, נטוע במרווחים אחידים, גזום לגובה אחיד ומחולק לחלקות בצורה גיאומטרית, היא מן החוויות הנחותות במבחר הארץ ישראלי.

חויית טבע עשירה יותר ניתן למצוא ביער הכולל סוגי עצים ושיחים שונים, בצורות "ערבוב" מעניינות בתוך החלקות, פינות חמד של מיני פריחה מיוחדים, קרחות קטנות בצורות שונות, המדגישות את הסלע המקומי, או הנותנות הזדמנות לשיחה של פרחי בר. איננו צריכים להסתפק ביצירת תנאים לחוויות הטבע הבינוניות, אלא לשאוף ליצירת נופי יער מרשימים, מעניינים ומושכים. הציבור אינו הומוגני: בחלקו כבר מחפש, מעריך ונהנה מהנופים היפים יותר, והפחות בררנים מפתחים גם הם את הטעם במשך השנים, ועד שיתבגרו היערות שאנו נוטעים היום, יהיה בציבור ביקוש רחב מאוד ליערות "נופים":

"יערוך": ביטאון בהוצאת אגף הייעור של קק"ל בשנים 1977-1979.

יער נופי כזה מעניק תחושה של טבעיות: יש לו זהות או אישיות משלו; לכל פינה בו יש זהות וייחוד משלה והמראה בחלקים השונים של היער לא חוזר על עצמו. הוא משתלב בצורה נעימה בסביבתו ועונה על כל הדרישות והטעמים של ציבור הנופשים.

כיצד נוטעים יער נופי כזה?

הצעד הראשון הוא, יש לדאוג שבמשתלות שלנו יהיו שתילים רבים, ככל האפשר, המתאימים לתנאי האזור שבו אנו עובדים. לא הכמות קובעת כאן. אין צורך בעשרות אלפי שתילים של כליל החורש. עץ אחד בודד של כליל החורש ודרג שיחים של אחריותם בנקודה אסרטיבית, נותנים אפקט פריחה מרהיב לחלקת יער שלמה, ולכל אחד מאיתנו יש דוגמאות יפות לכך.

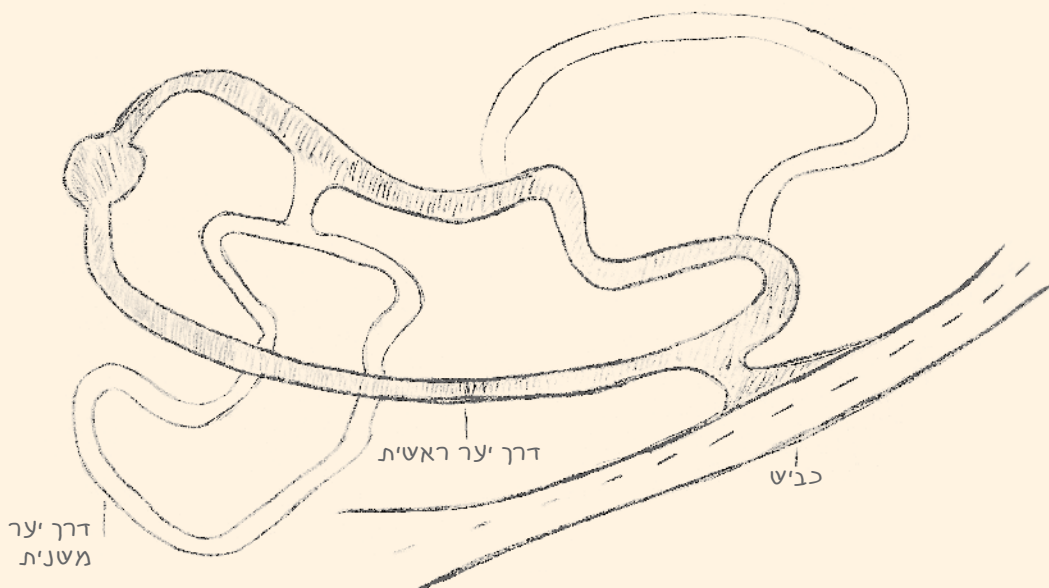

יש לנו רשימת מינים עשירה מאוד ואספקת זרעים טובה, אך רק מעטים מגיעים לנטיעה. חשוב לזכור, שגם ביער הנופי שולטים סוגי העצים המובילים ביעור, אך מצטרפים אליהם מעט שתילים מהרבה מינים מיוחדים של שיחים ועצים. המינים המיוחדים לגיוון הנטיעות מחייבים יותר טיפול וסבלנות במשתלה ובתקופת הקליטה בשטח, אך התמורה מלאה.

יש לנטוע לפי תכנית נטיעה אשר בה נקבעים מראש הדרכים, קווי הבידוד, החלקות, המינים, הקרחות, מרווחי הנטיעה, וכדומה.

יער נופי הוא במידה רבה יצירה אמנותית - עיצוב הטבע, המתקיימת לדורות. כמו הפסל המעלה את הרעיונות שלו בסקיצה על הנייר לפני שהוא מתחיל לעבוד עם חומר הפיסול. כך על היערן לעבד את רעיונותיו ולבדוק אותם על מפה טופוגרפית, או על צילום אוויר. יערן המסוגל באמצעות טביעת העין והחוש הנופי שלו ליצור יער יפה, מגוון ומותאם לסביבתו ללא תכנית, יוכל להגיע להישגים טובים יותר אם ייעזר בתכנון. תכנית הנטיעה נותנת תמונה כוללת וברורה של שטח גדול, מערכת הדרכים, החלקות, האתרים המיועדים לנופש בטווח רחוק והשטחים השכנים וכל זאת על פני השטח הטבעיים: גבעות, הרים, ואדיות ועמקים.

מערכת הדרכים נותנת את המסגרת של חלוקת היער לחלקות

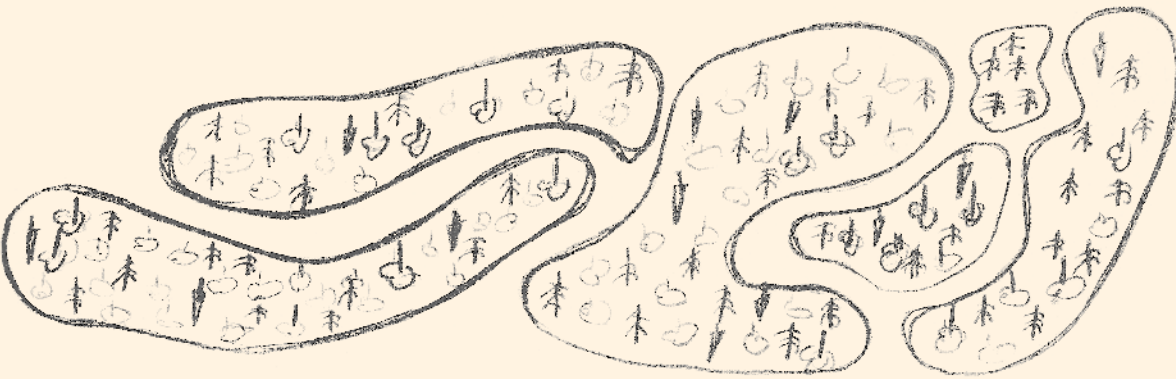

את הדרכים יש לתכנן, ככל הניתן, לאורך קווי גובה, כדי לחסוך בעבודות פריצה ולמעט בפגיעה בנוף. הדרכים צריכות לשרת את הטיפול היערי, אך גם לאפשר גישה טובה לחלקי היער, המתאימים ביותר לפיתוח נופש בעתיד, מבחינת תנאי השטח הנוחים שלהם או אתרים מעניינים המצויים בהם.

החלוקה לחלקות, מבחינה נופית, צריכה להיות כזו שתיצור תמונה נעימה לעין ומשתלבת בנוף הסובב כשהיער יתבגר.

חלוקת יער לחלקות בלתי נעימות לעין ובלתי משתלבת בנוף טבעי: צורות גיאומטריות, קווי גבול "קשים".

חלוקת יער לחלקות המשתלבת בנוף טבעי ונעימה לעין: צורות "רכות", קווים מעוגלים.

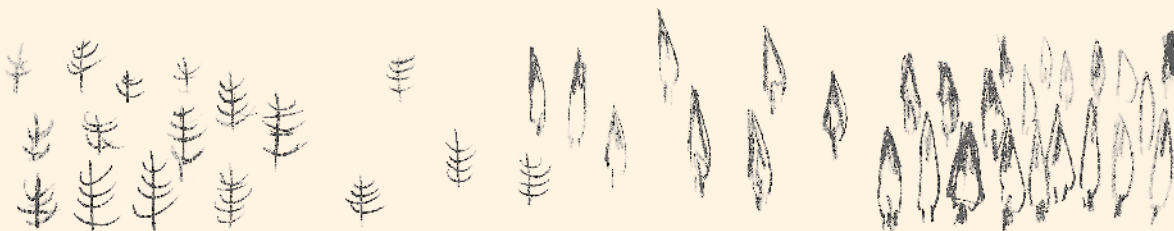
יש לשבץ את המינים לחלקות השונות לפי תנאי הקרקע, אך גם לשים דגש על כך, שהמינים המעורבים בחלקה אחת יוכלו להיות זה בצד זה, ושלא ייווצר ניגוד חד מדי בין חלקות שכנות.

מעבר הדרגתי בין חלקות שכנות על ידי שימוש במיני עצים המשותפים לשתי חלקות בגזרת המפגש.

ניגוד חד ובלתי הרמוני בין חלקות שכנות.

יצירת מעבר הדרגתי והרמוני בין חלקות שכנות עם מרווחי נטיעה גדולים יותר ובלתי אחידים בגזרת המפגש בין החלקות.

יפה לערבב מספר מינים בתוך החלקה, ואיך בכך כל רע שחלק יתפתחו יותר ואחרים פחות, להיפך, גם גדל שונה וצורה שונה של העצים בחלקה מוסיפים יופי ועניין ליער.
יש לתכנן פיינות גיוון מיוחדות בגודל של 1-2 דונם בנקודות מפתח בשטח: כיפות הר, ראשי גבעות, בקעות קטנות. ערוצי נחל, אזורי מעיינות, צמתי דרך חשובים, נקודות תצפית, וכדומה.

פיינת גיוון בצומת דרכים

יש לנצל את המינים המיוחדים, בעיקר השיחים, כדי לתת צבע מבלי להסתיר את הנוף או את התנועה המגיעה לצומת מבחינה בטיחותית.

שולי היער רצוי שיהיו רכים ומעוגלים, בהתאמה לאופי הנוף הסובב, להוציא, כמובן מקרים שבהם הגבול נקבע עם ציר תנועה או שטחי עיבוד. אפילו במקרה שוועדת מרעה ויער מאשרת הקצאת שטח לייצור, אשר גבולו קו ישר סתמי, ניתן לעגל אותו על ידי כך, שחלק מהשטח פשוט לא יינטע (הערה חשובה במיוחד לגבי שטחי נטיעה הצמודים לקו הירוק!).

גבול הקצאת שטח לנטיעות על ידי ועדת מרעה ויער

גבול נטיעות

יש לחתור לכך שביערות הנופיים החדשים יהיו מספר "שכבות" של צומח, לפחות בחלקם.

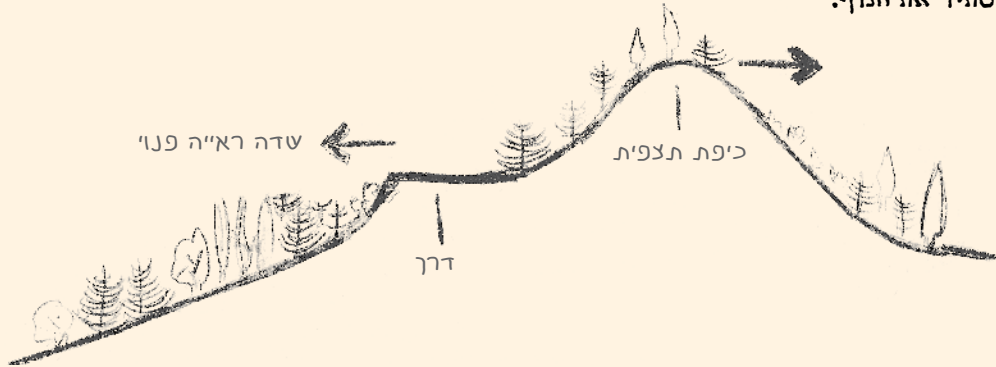
יער עם שכבת בני שיח וצומח עשבוני נמוך, עם שכבה עליונה של עצי יער רגילים.

יער חד-שכבתי.

היער הרב-שכבתי יפה ומעניין יותר, גם לטיול וגם לשתייה ומעניק תחושה טבעית יותר.

אחד הדברים החשובים ביותר בתיוור וטיול בחיק הטבע הוא שדה הראייה: האפשרות לצפות לטווחים שונים בנופים יפים במיוחד. חשוב מאוד להשאיר רצועות וקטעים בלתי נטועים למרגלות דרכים ראשיות וכיפות המאפשרות תצפיות נוף פנורמיות. אפשרות נוספת ועדיפה היא למעט שיחים ובני שיח בקטעים כאלה, כדי שיתנו כיסוי ירוק וצבעי פריחה, מבלי להסתיר את הנוף.

שרידי חורש טבעי ועצי בוסתן תופסים מקום חשוב בנוף הארץ ויש לשמור ולטפח אותם. אם ניתן להם מקום מתאים בתכנית הנטיעה ובטיפול היערני, הם יהפכו למוקדי משיכה זעירים בלב היער. עצים אלה דורשים יותר מרווח מחייה ויותר טיפול מעצי היער הרגילים ויש להבטיח רדיוס של 10-15 מ' מהגזעים שלהם ללא נטיעה.

רצוי להשאיר פה ושם שטחים קטנים בלתי נטועים במקומות שבהם יש סלעים בולטים ומעניינים, או מרבד פריחה אביבית מיוחדת, או נושא ארכיאולוגי כלשהו. אפילו קטע של בתה (כריות של סירה קוצנית), יכול ליצור מראה יפה בתוך חלקת יער, ואיך להתייחס לשטח הבלתי מיוער כבזבז.

מרווחי נטיעה הם מפתח חשוב ליצירת יער נופי: מרווחים גדולים ובלתי אחידים עדיפים, היות והם יוצרים מראה מגוון והעצים גדלים בצורות ובגדלים שונים.

מרווחי נטיעה בלתי אחידים יוצרים יער נופי יפה יותר.

מרווחים אחידים יוצרים יער בעל מראה חדגוני.

נטיעה צפופה חשובה לתפוקת עץ, היות והיא נותנת עצים זקופי גזע ונפח עצה גדול.

ביערות שבהם המטרה הראשונה היא פיתוח נוף ונופש, גזעים עקומים ומפותלים הם יפים יותר, נוף עץ רחב עדיף ולא נורא אם אין סגירה מלאה של חופת היער, אפילו אם עשבי בר מנצלים את ההזדמנות. העצים מתגברים עליהם, כפי שאנו רואים במקומות רבים.

מטרתנו לגדל עץ ענף, רחב צמרת, מאריך ימים ויפה נוף, החי בחברה אחת עם עצים ושיחים ממינים שונים ויכול לארח מתחתיו בנועם קבוצה של נופשים.

היעד ברור היום באגף הייעור, ההבנה והרצון הטוב קיימים. עלינו להבטיח שנצל הזדמנות המיוחדת שבידינו לעצב נופים יפים יותר ומושכים יותר לנופש, ברחבי הארץ.